

1. Увеличение доли ценных бумаг в открытом доступе.

В соответствии с утвержденным постановлением Правительства претендентами на первичное публичное размещение акций будут предложены такие компании, как: «Казахстан темир жолы», «КазМунайГаз», «Самрук-Энерго», «Тау-Кен Самрук», «Казпочта», «Эйр Астана». В связи с этим, у потенциальных инвесторов появится больше выбора при приобретении акций. Следовательно, проблема с отсутствием достаточного предложения будет решена [2].

2. Развитие инфраструктуры рынка.

Новый этап программы планируется проводить на базе биржи AIX (Astana International Exchange) при МФЦА (Международный финансовый центр «Астана»). Её технологичность и партнерство с NASDAQ обеспечит больше возможностей для инвесторов.

3. Минимизация организационных затрат эмитентов.

Разрабатываются особые налоговые условия для дополнительной мотивации компаний. Таким образом, часть затрат выхода на рынок уменьшатся.

4. Развитие корпоративного управления.

«Народное IPO» создаст условия для повышения уровня прозрачности деятельности государственных предприятий, усилит общественный контроль. Программа будет способствовать устранению проблемы концентрации ценных бумаг у небольшой группы лиц.

В настоящее время идёт разработка программы «Народное IPO». С учетом прошлого опыта будут введены значительные изменения в структуру проекта. «Народное IPO» – это наиболее рациональный инструмент привлечения капитала на современном этапе. По прогнозам, программа должна даст долгосрочный эффект, т.к. акции выбранных организаций будут оставаться ликвидными и после её завершения. Эффективное осуществление проекта в ближайшей перспективе станет инструментом развития рынка ценных бумаг и экономики в целом.

Список использованных источников

1. Индекс физического объема валового внутреннего продукта: Бюро национальной статистики РК [Электронный ресурс]// URL: <https://stat.gov.kz/> (Дата обращения: 26.03.2021)
2. Постановление Правительства РК от 29.12.20 №908 [Электронный ресурс]// URL: <http://adilet.zan.kz/> (Дата обращения: 26.03.2021)
3. Счетный комитет по контролю за использованием государственного бюджета: [Электронный ресурс]// URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/> (Дата обращения: 26.03.2021)
4. M.Baiowski/ Priwatizacja przedsiebiorstw panstwowych// Lublin// 1995, P. 17

ӘОЖ 336

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КОМПАНИЯЛАРЫНДАҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТТЕГІ ТУЫНДАЙТЫН ПРОБЛЕМАЛАР

Қазтаева Лаура Шоханқызы

cas.7@bk.ru

студент, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы,
Ғылыми жетекшісі – Ажмухамедова А.А.

Аннотация. Бұл мақалада қаржылық менеджменттің принциптері, мақсат пен міндеттері, сондай-ақ қаржылық басқаруда туындайтын мәселелер қарастырылады.

Түйінді сөздер: мемлекеттік сектордағы қаржылық менеджмент, Қазақстандағы мемлекеттік кәсіпорын, мемлекеттік қаржының функциялары.

Зерттеу мақсаттары. Қазақстан Республикасында қызмет атқаратын компаниялардағы қаржылық менеджменттегі туындайтын проблемаларды талдау.

Кіріспе. Қазақстанда экономика дамуының қазіргі кезеңінде қаржыны басқару ірі акционерлік қоғам болсын, немесе жауапкершілігі шектеулі серіктестік болсын, кез келген субъект қызметінің маңызды саласы түсінігіне ие болды. Өндіріс технологиясының өзгеруі, жаңа нарықтарға шығу, өнім шығару көлемінің кеңеюі немесе қысқаруы терең қаржылық есептеулерге, қаржы ресурстарын тарту, бөлу, қайта бөлу және инвестициялау стратегиясына негізделеді. Жергілікті және жаһандық жалпы нарықтық ахуалдың даму үрдістері басқарудың ерекше қаржылық мәселелерінің өсіп келе жатқан рөлінің негізінде жатыр. Осындай үрдістерге жауап ретінде Қазақстанда кәсіпорын қаржысын басқарудың жалпы теориясының түйісінде тұрған және "қаржы менеджменті" деп аталатын теориялық білім мен практикалық тәсілдердің дербес саласы дами бастады.

Негізгі бөлім. Қаржылық менеджмент - қаржыны басқару дегенді білдіреді. Қаржы - бұл ұйымның ресурстарын қалыптастырумен, пайдаланумен және реттеумен байланысты ақшалай қатынастар жүйесі. Қаржы менеджменті қаржы ресурстарының қозғалысы процесінде шаруашылық жүргізуші субъектілер арасында туындайтын қаржы ресурстары мен қаржы қатынастарының қозғалысын басқаруға бағытталған. Бұл қозғалыстар мен қатынастарды қалай басқаруға болатындығы туралы мәселе қаржылық менеджменттің мазмұны болып табылады. Қаржылық менеджмент - бұл қаржылық басқару мақсатын әзірлеу және мақсатқа жету үшін қаржылық механизмнің әдістері мен тұтқаларын қолдана отырып, қаржыға әсер ету процесі [1].

Қазақстан қазірдің өзінде экономикалық даму бағытында көп нәрсеге қол жеткізді. Дегенмен, отандық экономика тұрақты даму жолына түсуі үшін әлі де көп жұмыс істеу керек. Елдердің бәсекеге қабілеттілігі көптеген көрсеткіштер негізінде анықталады, бірақ соған қарамастан экономикалық көрсеткіштер негізгі үлес қосады. Өз кезегінде мемлекеттің экономикалық мүмкіндіктері салық түсімдеріне негізделген. Олардың мөлшері нақты кәсіпорындардың экономикалық жетістіктеріне немесе дәлірек айтқанда олардың бәсекеге қабілеттілігіне байланысты.

Қаржы ресурстарын басқару жөніндегі жұмыстарды ғылыми іздестіру процесінде кәсіпорын деңгейінде қаржы менеджментін дамыту проблемалары анықталды. Қаржы ресурстарын тарту тетіктерін қалыптастыру, капитал құрылымы, кәсіпорындардың инвестициялық тартымдылығына әсер ету, қаржы ресурстарын капиталға айналдыру, қаржылық басқарудың заманауи модельдері теориялық тұрғыдан жеткіліксіз дамыған. Мұның бәрі қаржылық басқару әдістерін практикада қолдануды қиындатады. Сондай-ақ қазақстандық кәсіпорындарда меншікті және қарыз капиталының арақатынасының тиімді құрылымын қалыптастыру проблемалары бар. Бұл проблеманың себептерінің бірі - бұл процесі әдіснамалық қамтамасыз етудің болмауы, сонымен қатар қаржылық менеджменттің заманауи тұжырымдамаларын қолдану. Осы проблемаларды шешу үшін әлемдік тәжірибені ескере отырып, капиталдың қаржылық құрылымын қалыптастыру, капитал құрылымының күшті және әлсіз жақтарын анықтау, осы құрылымға баға беру, кәсіпорындарды басқаруда қаржылық менеджменттің қазіргі заманғы тұжырымдамаларын пайдалану тетігін әзірлеу қажет [2].

Қазақстандағы қаржы менеджментінің дамуына жүргізілген талдау біздің республикамызда, ТМД-ның басқа елдеріндегі сияқты, қаржы менеджментінің жекелеген элементтері экономикалық дамудың әртүрлі кезеңдеріне қатысқанын, бірақ іс жүзінде оның экономикалық дамыған елдерде қалай түсінілетіні тұрғысынан бұл бағыт қалыптаспағанын көрсетеді. Бұл көптеген себептерге байланысты, атап айтқанда, бағалы қағаздар нарығының болмауы және кәсіпорындардың қаржылық тәуелсіздігі. Алайда, бұл қаржыны басқару қарастырылмады немесе зерттелмеді дегенді білдірмейді.

Айта кету керек, қаржыны басқару жоспарланған экономикада болды және мемлекеттің экономикалық механизмінің бөлігі ретінде қаржы-несие механизмі болды. Бұл басқарма қоғамдық өндірісті қаржыландыру мен кредиттеудің нысандарын, әдістері мен

шарттарын жоспарлаудың орталықтандырылған тетігін ұсынды. Кәсіпорынның жоспарлы және орталықтандырылған басқарылатын экономикадан нарықтық экономикаға біртіндеп ауысуы қызметтің директивалық экономикалық көрсеткіштерін басқарудан өндірістің шығымдылығын абсолютті кепілдендіру мақсатында өнімнің өзіндік құнын басқаруға бір мезгілде ауысуымен байланысты. Қайта құру экономикасына дейінгі шығындар мен мемлекеттік баға белгілеу жағдайында кәсіпорын шығындарды азайту мақсатында шығындарды басқарудың нақты ынталандыруларына ие болмады. Шығынсыздыққа қол жеткізу өнімнің өзіндік құнын және оның шығындар базасын басқару арқылы қамтамасыз етіледі. Соңғысы кәсіпорынның шығындарын басқару жүйесінің негізі болып табылады [3].

Қаржы менеджментінің дербес саласын қалыптастыруды кезең-кезеңімен талдау Қазақстанда қаржыны басқарудың проблемалары мен міндеттері өтпелі кезеңнің басында 90-шы жылдары пайда болды деген қорытынды жасауға мүмкіндік берді. Осы кезеңнің экономикалық жағдайын ескере отырып, қазақстандық қаржы менеджменті ғылымның дамуына қарай біртіндеп дамыған елдерде туындаған көптеген проблемаларға тап болды. Қазақстандық кәсіпорындардың көпшілігі 90-шы жылдары банкротқа ұшырау алдында қаржылық менеджментті дамытудың бірінші және екінші кезеңдерінде шетелде ашылған теорияларды әлі игермеген. Сондықтан дағдарыс кезіндегі басқару сияқты күрделі міндеттерді шешу отандық кәсіпорындар үшін ерекше күрделі мәселе болды. Тез өзгеретін әлеуметтік-экономикалық жағдайларда және қазақстандық нарықтың ерекшелігін ескере отырып, Қазақстан кәсіпорындарының қаржы ресурстарын басқарудың әлемдік тәжірибесін пайдалану мүмкін болмай отыр.

Қазақстандық кәсіпорындардың қаржылық менеджменті шетелдік кәсіпорындардан едәуір төмен екенін атап өткен жөн. Ең алдымен, бұл Нормативтік-құқықтық базаның болмауына байланысты. Жалпы, елде банктердің, кәсіпорындардың қызметін реттейтін көптеген заңдар бар, олар қаржы жүйесі субъектілерінің қарым-қатынасын және олардың мінез-құлық ережелерін реттеуге дейін азаяды. Алайда Корпоративтік құқықтардың бірыңғай жүйесі жоқ. Нәтижесінде қаржылық менеджменттің бірқатар проблемалары туындайды, атап айтқанда капиталдың қаржылық құрылымын қалыптастыру және кәсіпорындардың кірісін бөлу кезінде [4].

Тағы бір проблема капиталдың қаржылық құрылымын қалыптастыру әдіснамасына және оның тиімділігін бағалауды анықтауға, сондай-ақ кәсіпорынның құнын одан әрі арттыру жолдарына байланысты. Капиталдың қаржылық құрылымы-бұл компанияның меншікті және қарыз капиталының әртүрлі элементтерінің арақатынасы. Капиталдың осы элементтерін қалыптастыру көздері оларды тарту және компанияның қаржы - шаруашылық қызметінде пайдалану процесінде капиталға айналатын қаржы ресурстары болып табылады. Бұл трансформацияның мақсаты-табыс алу және компанияның құнын арттыру түрінде капиталды ұлғайту.

Капиталдың қаржылық құрылымын қалыптастыру процесі жан-жақты сипатқа ие және келесі бағыттарды біріктіреді: компанияның меншікті және қарызға алынған қаржылық ресурстарын тарту, осы ресурстарды капиталға айналдыру, капиталдың белгілі бір қаржылық құрылымын пайдалану кезінде компанияның белгілі бір мақсаттарына қол жеткізу, компанияның капиталын ұлғайту және меншікті ішкі қаржыландыру көздерін қалыптастыру. Бөлінген бағыттардың әрқайсысында тиімділікті бағалау критерийлері болуы мүмкін және болуы керек. Осы критерийлерді әзірлеу капиталдың қаржылық құрылымын қалыптастыру процесіне де кіреді. Капиталдың қаржылық құрылымын қалыптастыру қарыз капиталын пайдаланумен қатар жүреді, өйткені қаржыландыру қажеттілігі өз көздерін жұмылдыруға мүмкіндік беретін сомадан көп [5].

Қорытынды. Осылайша, менеджмент бүкіл ұйымға еніп, оның қызметінің барлық салаларына әсер етеді. Алайда, менеджмент пен ұйымның өзара әрекеттесуінің алуан түрлілігімен менеджменттің мазмұнын құрайтын қызметтің шекараларын нақты анықтауға, сонымен қатар оның жеке түрлерін ажыратуға болады. Қаржылық менеджмент болып жатқан процестерді бағалауды ғана емес, сонымен қатар қаржылық мәселелер мен

мәселелерді шешудің алгоритмдерін әзірлеуді де қамтиды. Қаржылық менеджмент дегеніміз- активтер тұрғысынан да, қаражат көздерінен де қарастырылатын, осы қаражатты оңтайлы және ұтымды тарту және пайдалану тұрғысынан қаржылық ресурстар мен шаруашылық жүргізуші субъектілердің капиталының қозғалысымен байланысты басқарушылық шешімдерді әзірлеу және іске асыру процесі. Бұл тәсіл қаржылық менеджменттің құрамдас бөлігінің шаруашылық жүргізуші субъектіні басқарудың жалпы жүйесіне енуін баса көрсетеді, объектіге оның практикалық қолданылуына, қолданбалы әсеріне баса назар аударады және басқарушылық шешімдер қабылдаудың негізгі бағыттарын көрсетеді.

Қолданылған әдебиет тізімі

1. Тургулова А. К. Теория и практика финансового менеджмента в Казахстане.- Алматы: ТОО «Издательство LEM», 2006.-255 с. — 15,75 п.л.
2. Сапаров Б. С. Финансовый менеджмент: Учебное пособие. Под. общ.ред. академика НАН РК, д.э.н., профессора У.Баймуратова. — Алматы: Экономика, 2008.-848 с.
3. Проблемы и перспективы обеспечения финансовыми ресурсами предприятий реального сектора экономики // «Банки Казахстана». – 2005, №3. – С. 23-29.
4. Ерназарова З. Совершенствование бухгалтерского учета в государственном секторе Республики Казахстан. – // Вестник КЭУ: экономика, философия, педа - Гога, право – 2010. – №4 (19). – С. 51-54.
5. Роль финансового менеджера в управлении фирмой// «Финансовый менеджмент» - 2008г., №5 – с.89

ӘОЖ 336

БАСҚАРУ ӘДІСТЕРІ, МЕХАНИЗМДЕРІ МЕН ҚҰРАЛДАРЫ КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ҚҰНЫ НЕГІЗІНДЕ

Қаракесекова Айнамкөз Серікқызы

ainam_serikova@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Ғылыми жетекшісі – э.ғ.д., профессоры Нурумов А.А

Аннотация: Әлемдік қаржы дағдарысы жағдайында қаржы-экономикалық қатынастардың тұрақты дамуы мәселесі ерекше өзекті болып отыр. Аса маңызды факторы ұзақ мерзімді перспективада отандық компаниялардың бәсекеге қабілеттілігі оның нарықтық құнының өсуі және осы мақсатқа жетуге бағытталған тиімді басқару жүйесін құру болып табылады. Дамыған елдердің тәжірибесі бизнес құнының оң серпіні оның ұзақ мерзімді және тұрақты жұмыс істеуін айқындайтынын, қоғамның әл-ауқатының өсуіне және елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына ықпал ететінін көрсетеді. Сондықтан компанияны басқару компанияның нарықтық бағасы негізінде ұзақ мерзімді перспективада оны барынша арттыру критерийлері бойынша оның құнын қалыптастыру процесін басқаруды қамтуы керек.

Түйінді сөздер: компанияның құны, нарықтық құны, компанияны басқару, компанияны бағалау

Компанияның құнын басқарудың дәстүрлі тәсілдерінің жеткіліксіздігі әртүрлі факторлардың әсерінен туындайды: өнімдер мен қызметтердің өмірлік циклдерінің ұзақтығының төмендеуі, бәсекелестіктің күшеюі, жаһандық экономикалық құлдырау, нарық қатысушылары қолданатын қаржы құралдарының күрделілігі. Осыған байланысты тұрақсыз экономикалық ортаның әсерінен олардың эволюциясын теориялық-әдіснамалық жалпылау ұзақ мерзімді перспективада құнын барынша арттыруға бағытталған компанияны басқарудың қазіргі шындыққа сәйкес тұжырымдамалары мен тәсілдерін әзірлеуді талап ететін ғылыми бағыт деңгейіне шығады [1].